

Sosiaali- ja terveysministeriölle

SATAKUNNAN HYVINVOINTIALUEEN LAUSUNTO

Lausuntopyyntö: VN/20569/2023

ASIAN TAUSTA

Lausuntopyyntö koskee

- **hallituksen esitystä laiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatustlain muuttamisesta**

Esityksessä ehdotettu lastensuojelun jälkihuollon ikärajan lasku kahdella vuodella perustuu pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan. Esityksessä esitetään samalla täsmennettäväksi sääntelyä lastensuojelulain nojalla sijoitetun lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden osalta sekä säädettäisiin tästä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Lisäksi esityksessä korjattaisiin eräitä sote-uudistuksen yhteydessä lastensuojelulakiin jääneitä teknisluonteiseksi arvioituja virheitä.

Lait tulisivat voimaan 1.1.2024. Lastensuojelulakiin säädettäisiin kuitenkin siirtymäsäännös. Siirtymäsäännöksen myötä yli 23-vuotiaan oikeus jälkihuoltoon päättyisi vasta 30.6.2024. Tällä varmistettaisiin jälkihuolto-oikeuden piirissä jo olevien suunnitelmallinen siirtymä tarpeenmukaisten muiden palveluiden ja etuuksien piiriin jälkihuollon päättyessä. Siirtymäajalla varmistettaisiin jälkihuolto-oikeuden piirissä jo olevien nuorten suunnitelmallinen siirtymä tarpeenmukaisten muiden palveluiden ja etuuksien piiriin jälkihuollon päättyessä.

Lausunto pyydetään toimittamaan 14.9.2023 mennessä. Lausuntopyyntöön vastataan sähköisessä lausuntopalvelussa "lausuntopalvelu.fi". Annetut lausunnot ovat julkisia.

LAUSUNTO

- Hyvinvointialue toteaa, että tällä hetkellä jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy lastensuojelulain 75§:n 3 momentin mukaan viimeistään, kun nuori täyttää 25 vuotta. Nyt hallituksen esityksessä (numeroimaton luonnos) nykyistä ikärajaa ehdotetaan laskettavan takaisinpäin kahdella vuodella, eli siihen kun nuori täyttää 23 vuotta. Jälkihuolto-oikeus on luonteeltaan subjektiivinen oikeus. Lastensuojelun jälkihuollon ikäraja nostettiin 21 vuodesta 25 vuoteen 1.1.2020 voimaan tulleella lastensuojelulain muutoksella (542/2019). Tosiasiassa tuon edellisenkään muutoksen vaikuttavuutta ei ole ehditty vielä kunnolla tutkia.
- Hallituksen esityksessä tiedostetaan, että paljon tukea tarvitsevilla jälkihuolto-ikäisillä voi olla hyvin monimuotoisia, kompleksisia ja kumuloituvia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, jotka alentavat heidän toimintakykyään. Mitä useammalla elämän osa-alueella ja mitä enemmän nuorella on tuen tarvetta, sitä suurempi riski hänellä on pudota palvelujen väliin ja syrjäytyä. Jälkihuollossa panostetaan ihmiskontaktiin. Herkässä aikuistumisvaiheessa näille nuorille kontakti ja suhde luotetaan jälkihuollon työntekijään on erityisen kantava voima hänen tulevan onnistuneen elämänsä kannalta.
- Hyvinvointialue toteaa, että sijaishuollon osalta nuoreen tehdyt panostukset voivat olla osin turhia, jos jälkihuollossa ei anneta kunnolla mahdollisuutta panostaa nuoren aikuistumisen tukemiseen. Sosiaalihuollon (aikuisten) peruspalveluissa nuoren avuntarvetta ei välttämättä kyetä huomioimaan samalla tavalla kuin jälkihuollossa, jos nuori ei ole itse aktiivinen. Satakunnassa ikärajamuutoksen myötä olisi siirtymässä noin sataviisikymmentä nuorta pois jälkihuollon palveluista. Heistä noin yhdeksänkymmentä on arvioitu olevan erityistä, vaativaa tukea tarvitsevia henkilöitä.
- Hyvinvointialue huomauttaa, että osalla lakimuutoksen myötä jälkihuollon piiristä pois siirtyvillä nuorilla on omia lapsia ja osalla jälkihuolto-ikäisillä on lastensuojeluasiakkuus. Jälkihuollon yhtenä merkittävänä tehtävänä onkin estää ylisukupolvista lastensuojeluasiakkuutta, joka taas tuo pitkällä aikavälillä säästöjä. Vanhemmuuden tuki jälkihuollossa on tärkeää myös esimerkiksi kriisitilanteissa. Tilanteissa, joissa jälkihuollon asiakasnuoren lapsi on jo lastensuojelun asiakkaana, jälkihuollon asiakkuus tukee hyvin lastensuojelun asiakkuutta ja säästää muita lastensuojelun resursseja.
- Hyvinvointialue arvioi, että mikäli lastensuojelun jälkihuollon ikärajaa laskettaisiin säästösyistä kahdella vuodella nykyisestä, osa sen menoista todennäköisesti siirtyisi muihin (aikuisten) sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palveluihin. Nettohyödyt jäisivät tällöin suoraa säästöjä pienemmäksi. Suoraa kustannussäästöä on hallituksen esityksessä arvioitu kertyvän 12 miljoonaa euroa vuonna 2024 ja 24 miljoonaa euroa vuonna 2025. Koko valtakunnan tasolla muutoksella saatava taloudellinen nettohyöty ei siis ole erityisen merkittävä.
- Taloudelliset suorat säästöt voivatkin koitua välillisiksi tappioiksi vuosien saatossa, jos jälkihuollon ulkopuolelle jäävät nuoret syrjäytyvät eivätkä pääse kiinni (työ)elämään ja elämänhallintaan. Hallituksen esitysluonnoksessa tuodaankin esille, että jälkihuollon päättyessä sen piiriin kuuluneet nuoret olisivat hyvin todennäköisesti muiden perustuslain 19 §:n 2 ja 3 momentin tarkoittamien etuuksien ja palveluiden piirissä. Esityksessä myös huomioidaan, että osa jälkihuolto-ikäisistä, olisi sosiaalihuoltolain 3 §:ssä tarkoitettuja erityisen tuen tarpeessa olevia henkilöitä, joille on osoitettava oma sosiaalitoimen ja joiden tukemiseksi on säädetty sosiaalihuoltolaissa erityisiä velvoitteita mm. määräaikoihin liittyen.

- Edellä todetuista syistä johtuen hyvinvointialue ei puolla lakiesitystä jälkihuollon ikärajan laskusta 23 ikävuoteen. Perusteltua olisi sen pysyttäminen nykyisessä tasossaan 25 ikävuodessa.
- Mikäli lakiesitystä jälkihuollon ikärajan laskemisesta kuitenkin viedään eteenpäin, hyvinvointialue ehdottaa siihen pohdittavaksi seuraavia tarkistuksia:
 1. Olisi tärkeää, että jälkihuoltoa ei evättäisi kokonaan 23-25 vuotiailta, vaan laissa annettaisiin mahdollisuus harkinnanvaraiseen jälkihuoltoon sitä eniten tarvitseville nuorille ja luotettaisiin lastensuojelun ammattilaisten kykyyn arvioida sen tarvetta.
 2. Siirtymäaika on hyvin lyhyt. Nuorelle työntekijät ovat tärkeitä ihmissuhteita, jonka vuoksi puolen vuoden alasajo on hyvin lyhyt aika valmistella jälkihuoltoon nuorta henkisesti työskentelyn loppumiseen ja hakemaan palveluja muualta. Pidempi siirtymäaika olisi parempi nuorten näkökulmasta. Talouden ja hallinnon suunnittelun näkökulmasta paras kohta uudistuksille on aina kalenterivuoden alku.
 3. Jos jälkihuollon ikäraja lasketaan, tulisi siirtymäaikana lakiin säätää velvoittavia kohtia sekä sosiaalihuollon että TE-palveluille huomioida erityisesti jälkihuollosta pois siirtyvät nuoret ja turvata rahoitus näille palveluille. Esimerkiksi aikuissosiaalityöllä pitäisi olla velvollisuus jatkaa nuoren mahdollisia palveluja, kuten esimerkiksi tukihenkilösuhdetta, jos sen jatkumisesta on sovittu jälkihuollon asiakassuunnitelmassa.
 4. Jälkihuollon toteuttamisen yhtenäistämiseksi (23 ikävuoteen asti) tulisi antaa ministeriötason kansalliset ja selkeät ohjeet tai mahdollisesti asetuksenantovaltuus.
- Hyvinvointialue puoltaa lakiesitystä varhaiskasvatuksen järjestämisvastuun ja sen kustannusten kohdentamisen osalta; eli esitettyjä muutoksia lastensuojelulain 16b§:ään ja varhaiskasvatuslain 6§ ja 60§:in Muutos tuo kaivattua selvyttä nykytilaan, joka on ollut osin epäselvä ja tulkinnanvarainen. Tältä osin hyvinvointialue yhtyy hallituksen esityksessä kiteytettyihin perusteluihin:
 - *”Ehdotettu sääntely varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden täsmentämisestä sekä sääntely kuntien välisestä kustannustenjaosta selkiyttää kunnan ja hyvinvointialueen välistä tehtävänjakoa ja kustannusvastuuta. Selkeät säännökset kustannusten osalta ovat omiaan ehkäisemään asiaan liittyviä hallintoriita-asioita. Näin voitaisiin välttää hallinnollisen taakan ja kustannusten syntymistä hallinto-oikeuksissa sekä viranomaisissa.”*
- Hyvinvointialue katsoo olevan täysin perusteltua, että sijoitettu, huostaanotettu lapsi - asuipa kotikunnassaan tai muualla - pääsee kotikunnan varhaiskasvatuksen kustantamaan varhaiskasvatushoitoon, ja että ao. maksut kulkevat sijoituskunnan varhaiskasvatuksen ja sijoittajakunnan varhaiskasvatuksen välillä.

YHTEENVETO

- Satakunnan hyvinvointialue ei puolla esitettyä muutosta lastensuojelun jälkihuollon ikärajan laske-
misesta 23 ikävuoteen, ja toteaa sen aiheuttavan kokonaisuutena arvioiden todennäköisesti enem-
män ongelmia kuin hyötyjä julkiselle sektorille. Yksilöiden tasolla uudistus on omiaan lisäämään jäl-
kihuollon piirissä nyt olevien nuorten aikuisten syrjäytymisen riskiä ja muita sosiaalisia ongelmia.
- Satakunnan hyvinvointialue puoltaa esitettyä muutosta siltä osin, mikä koskee varhaisvastuksen jär-
jestämisvastuun ja sen kustannuksien kohdentumisen tarkentamista varhaiskasvatuksesta järjeste-
misvastuullisten kuntien välillä.

Satakunnan hyvinvointialue

Kirsi Varhila, hyvinvointialuejohtaja